

structure of pedagogical consciousness of future high school teachers, structural and functional components of pedagogical consciousness have been determined, the causes and conditions that have the greatest impact on the formation, establishment and development of pedagogical consciousness of future high school teachers have been clarified.

Keywords: future high school teachers, theoretical model of the structure of pedagogical consciousness, structural and functional components.

Н.С. Сідаш – викладач кафедри філософських та гуманітарних дисциплін Інституту хімічних технологій Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Рубіжне, Україна). E-mail: natalija-sidash@rambler.ru.

N.S. Sidash – lecturer of Philosophy and Humanities Department, Institute of Chemical Technologies of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Rubizhne, Ukraine). E-mail: natalija-sidash@rambler.ru

УДК 37.015

КОМПЛЕМЕНТАРНІСТЬ ЕСТЕТИЧНОГО В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

В.В. Сізов

У статті розглядаються особливості впливу естетичного середовища на формування в учнівській молоді комплексу етичних поглядів, моральних здібностей та соціально значущих життєвих цінностей.

Ключові слова: естетичне середовище, моральні здібності, виховне середовище, зовнішнє та внутрішнє соціальне середовище, комплекс етичних поглядів.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Механізми, форми і методи виховання, цілі і завдання виховного процесу – найактуальніші питання в системі освіти. Відомо, що увесь виховний процес підпорядковано головному завданню виховання – формуванню моральної людини, яка повинна мати стійкі життєві цінності, що ґрунтуються на загальнолюдських ідеалах. Проте ці питання постійно

залишаються у дослідницькому полі пошуку механізму, форм і методів, умов та інструментів реалізації головної мети виховання.

Одним з елементів цього механізму є естетичне виховання. Їтиметься про вплив естетичного не як елементу виховного комплексу, а життєвого середовища, в котрому перебуває особистість, коли естетика у різних її проявах комплементується у власне зміст життєдіяльності студента.

Мета статті – показати вплив естетичного середовища на формування у молоді комплексу етичних поглядів, моральних здібностей та соціально значущих життєвих цінностей. На основі порівняльного аналізу даних, що свідчать про стан сформованості життєвих цінностей студентів перших курсів класичного ВНЗ та вищого навчального закладу, який навчає творчої професії (консерваторія), довести, що естетичне спроможне формувати моральне за умов, якщо естетичне комплементується у навчальне та соціальне середовище, у якому постійно перебуває молода людина.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів і аналізом останніх досліджень. Естетичне середовище – це система чуттєвого, візуального впливу на формування у суб'єкта почуття краси та естетичного ставлення до середовища життєдіяльності.

Розглядаємо поняття соціального середовища з позиції того, що «естетичне» є обов'язковою умовою соціального функціонування особистості студента на рівні професійної, навчальної, побутової діяльності у процесі навчання студента в умовах оволодіння творчою професією.

Поняття «комплементарність» впроваджено до наукового обігу психологом й педагогом В.А. Ясвіним, який характеризує конкретні психолого-педагогічні процеси (у нашому разі естетичне середовище), що органічно проникають в усі сфери функціонування особи, спрямовуючи її життєдіяльність.

Методологічною основою дослідження виявляється поняття «виховне середовище» – напрям вивчення педагогічних процесів: концепції психолого-педагогічних типологій: «виховного» Я. Корчака, «шкільних типів» П.Ф. Лесгафта, «педагогічних позицій» В.А. Ясвіна, теорії комплексного естетичного виховання Г. Шевченко [1, 2, 3].

Поняття «комплементарність естетичного» і «соціальне середовище» розглядаємо як головні умови функціонування естетичного середовища.

Перебування в «особливому світі», занурення до творчості та навчального процесу, перебування в консерваторії практично увесь світловий день, 6-денний навчальний тиждень, обов'язкова участь у творчому колективі, підготовка до фестивалів та конкурсів – у цих умовах часом негативний вплив навколишнього середовища (зразки масової культури, ЗМІ, телебачення, Інтернет і т.д.) мінімальний. Часто неформальне коло спілкування студентів-музикантів також пов'язане з творчістю.

Усе це створює особливе освітнє середовище, де формуються професійні та людські якості особистості. Освітнє середовище ВНЗ ми розуміємо як систему впливів та умов формувань особистості за потрібним зразком, а також можливостей для її власного розвитку, що містяться в соціальному та просторово-предметному оточенні. Ключовим елементом тут є категорія «середовище».

Ґрунтуючись на результатах наукових досліджень Г. Шевченко [4, с.75], розглянутій методологічній базі, ми дійшли висновку, що у сфері формування естетичних поглядів учнівської молоді необхідно виділити такі елементи впливу: родина; навчальне середовище; соціальне середовище; психологічні особливості індивіда.

Розглядаючи подані елементи окремо, слід враховувати їхній діалектичний взаємозв'язок, а часом – і взаємозалежність. Тому в системі класифікації факторів впливу виділяють родові блоки первинного й вторинного рівнів впливу.

Перша група охоплює блок факторів неформального характеру – родина, друзі й соціальне середовище, психофізичні особливості розвитку юнака – фактори соціально-особистісного характеру.

Другу групу становить блок формальних факторів впливу – навчальний заклад, засоби масової інформації й комунікації (телебачення, кінематограф, персональний комп'ютер) – фактори соціально-формального характеру.

Соціологією визначено, що неформальні фактори, будучи первинним рівнем впливу на свідому поведінку молоді, багато в чому спричиняються ступенем впливу формальних факторів. Однак при цьому обидва рівні впливають на моральну мотивацію особистості в комплексі.

В умовах творчої професійної освіти розмежування факторів впливу на формальні та неформальні досить умовне, адже комплементарія естетичного охоплює обидві групи соціального впливу. Тому справедливо характеризувати фактори впливу з огляду на агенти

впливу у дещо інший спосіб: первинний блок – «внутрішнє» соціальне середовище, вторинний блок – «зовнішнє» соціальне середовище, обидва середовища впливу можуть проявлятися у формі «відкритого» або закритого соціального середовища. Внутрішнє соціальне середовище – це агенти, формуючі світоглядні основи особистості (родина, друзі, інтереси). Зовнішнє середовище – агенти, підтверджуючі (закріплюючі) або спростовуючі світоглядні цінності особистості (навчальний заклад, соціальні цінності, звичаї та традиції, офіційна ідеологія). «Закрите» соціальне середовище – перевага «внутрішнього» соціального середовища, що проявляється в пригніченні елементів зовнішнього середовища або їх прийняття, якщо його фактори збігаються з факторами внутрішнього середовища. «Відкрите» соціальне середовище – тут внутрішній та зовнішній вплив чітко не виділений, життєві цінності формуються під впливом мішаних факторів, внутрішні фактори не мають особливо соціальної цінності.

Отже, розглядаючи роль естетичного у формуванні моральних якостей особистості студента, необхідно відзначити думку про те, що естетичний фактор формуватиме моральний лише в умовах внутрішнього соціального середовища закритого типу. Тут естетичний елемент комплементується через максимальну кількість соціальних факторів.

Сформовані естетичні здібності особистості студента музичного ВНЗ (а вони формуються таким чином, що молода людина перебуває в особливому середовищі 10-15 років – це термін оволодіння музичною професією) впливають на підвищення інших соціально значущих якостей особистості (мораль, етика, життєві цінності).

Порівняльний аналіз результатів дослідження сформованості загальних моральних якостей студентів консерваторії (СК) та студентів класичного (технічного) ВНЗ (СТ) демонструє, що деякі дані збігаються несуттєво (результат впливу зовнішнього соціального середовища). Однак спостерігається істотна різниця в системі цінностей та світогляді.

Необхідно відзначити наступні порівняльні характеристики:

- потреба в естетичному в групах СК перевищує показники груп СТ в чотири рази;
- вплив факторів зовнішнього середовища в групах СК у порівнянні з групами СТ втричі менший;
- оцінка моральних якостей в групах СК переважає групи СТ вдвічі, при цьому матеріальні цінності в групах СТ превалюють.

Аналіз результатів дослідження щодо розуміння та сприйняття видів мистецтв студентами СК та СТ демонструє істотну різницю. У групах СТ перші місця посідають: на першому місці – кінематограф; другому – естрадна музика; третьому – література; четвертому – театр. У групах СК – відповідно класична музика, література, живопис, кінематограф.

Дослідження демонструє, що студенти груп СТ мають найтипівіші показники і ставлять на перші місця у системі розуміння сприйняття видів мистецтв ті, які більшою мірою піддаються впливу масової культури. Студенти груп СК мають дещо іншу ситуацію. Ми не ставимо за завдання дослідити більш глибоко ці показники, однак вказані цифри наочно визначають відмінності художніх пріоритетів студентів музичних ВНЗ і це імовірно закономірно, і цілком зрозуміло, коли мова йде про музикантів та спеціалістів-теоретиків в галузі музики.

Естетично сформований суб'єкт, здатний до естетичного переживання, відповідно показує себе в суспільстві й здійснює соціальні зв'язки на основі соціально прийнятих правил, які містять у собі етичні норми [4].

У зв'язку з цим конкретизація факторів впливу здобуває найважливіше методологічне значення, тому що визначає основні напрямки організації виховного процесу серед студентства. І найважливішою парадигмою в цьому питанні є педагогічний підхід здійснення у виховному процесі умови єдності етичного й естетичного.

Ще Д. Кабалевський підкреслював: «Єдність етичного й естетичного найбільш повно виявляє себе у спілкуванні з мистецтвом... Будь-який справді художній твір обов'язково містить у собі не тільки естетичний, але й етичний початок» [5, с. 173].

Таким чином, виховання мистецтвом у процесі формування моральних якостей студентів здобуває не тільки функцію, яка формує особистісні уявлення суб'єкта про прекрасне, але й конструє образи соціально значущої поведінки в суспільстві, виконуючи, таким чином, соціалізуючу функцію. Єдність естетичного й етичного в сукупності з умінням студента емоційно-почуттєво сприймати навколишній світ, нарешті являють собою те контекстуальне «огорнення» проблематики соціології естетичного виховання загальнокультурним фоном і простором культури, як і всіх соціальних явищ ефективності естетичного виховання, що є основною метою виховання людського в людині.

Тому філософія естетики підкреслює, що естетичне – це безпосередньо дана або зовні почуттєва виразність внутрішнього життя предмета, яка закарбовує двосторонній процес «опредмечування» суспільно людської суті і «оволодіння» природи, і сприймається як самостійна життєва цінність [6].

Висновки. Таким чином, естетичне середовище, за умов «закритого» соціального середовища, впливає на формування у молоді комплексу етичних поглядів, моральних здібностей та соціально значущих життєвих цінностей. Порівняний аналіз даних показує, що естетичне спроможне формувати моральне за умов, якщо естетичне комплементується у навчальне та соціальне середовище, у якому постійно перебуває молода людина.

Естетичне середовище впливає на формування у молоді комплексу етичних поглядів, моральних здібностей та соціально значущих життєвих цінностей. Безумовно, цей висновок не охоплює всієї глибини означеної теми, однак показує, що питання, викладені у статті, заслуговують уваги та подальшого вивчення.

Література

1. Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А. Ясвин. – М.: Смысл, 2001. – 365 с.
2. Корчак Я. Как любить ребенка / Я. Корчак // Педагогическое наследие. – М.: Педагогика 1990. – С. 19-174.
3. Лесгафт П.Ф. Семейное воспитание ребенка и его значение/ П.Ф. Лесгафт; сост. Е.А. Ляпидовская. – М.: Педагогика, 1991. – 176 с.
4. Шевченко Г.П. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період / Г.П.Шевченко, Х.М.Джабер. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. Даля, 2004. – 208 с.
5. Кабалевский Д. Воспитание ума и сердца: Кн. для учителя / Д. Кабалевский. – М.: Просвещение, 1984. – 206 с.
6. Лосев А.Ф. Эстетика: В кн.: Филос. энцикл. /А.Ф. Лосев. – М., 1970, т.5. – 575 с.

КОМПЛЕМЕНТАРНОСТЬ ЭСТЕТИЧЕСКОГО В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

В.В. Сизов

В статье рассматриваются особенности влияния эстетической среды на формирование у учащейся молодежи комплекса этических взглядов, моральных качеств и социально значимых жизненных ценностей.

Ключевые слова: эстетическая среда, моральные качества, воспитательная среда, внешняя и внутренняя социальная среда, комплекс этических взглядов.

COMPLEMENTARNOST AESTHETICAL IN PROCESS OF FORMING SOCIAL VALUES STUDENTS YOUTH

V.V. Sizov

The features of influence aesthetic environment on formation complex ethical views, moral abilities and social significant vital value among students youth of creative higher educational establishment are considered in the article.

Key words: aesthetic environment, moral abilities, educational environment, external social environment, complex of ethical views.

Сізов Віталій Валерійович – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальних дисциплін Дніпропетровської консерваторії ім. М. Глінки (м. Дніпропетровськ, Україна). E-mail: rimma.sizova@gmail.com

Sizov Vitaly Valeriyovich – candidate of pedagogical sciences, associate professor. The head of social disciplines department of Dnipropetrovska conservatory by name M. Glinka (Dnipropetrovsk, Ukraine). E-mail: rimma.sizova@gmail.com

УДК 373.033 (4-01)

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ МУЗИЧНОЇ КОНСЕРВАТОРІЇ

Я.А. Славська

У статті висвітлено умови, котрі сприяли розвитку естетичного виховання в другій половині ХХ на початку ХХІ століть. Здійснено історико-педагогічний аналіз тенденцій шкільного естетичного виховання в контексті ідей сталого розвитку. Визначено основні етапи його розвитку; здійснено науково-теоретичне обґрунтування сучасної парадигми естетичного виховання. На основі системного аналізу виявлено загальні тенденції у визначенні теоретико-методологічних засад естетичної освіти. Визначено основні підходи до диференціації естетичної освіти. Узагальнено досвід відображення естетичного компонента в змісті виховної роботи. Показано

шляхи удосконалення та підвищення якості естетичної підготовки студентської молоді.

Ключові слова: естетичне виховання, естетична освіта, сталий розвиток.

Формулювання проблеми в загальному вигляді. Формування естетичної культури у широких верств населення є загальною домінантою в сучасному русі різних країн. У зв'язку з цим особливого значення набувають естетичні імперативи, покликани здійснювати облагороджуючий вплив на людину, виховувати її в дусі гуманістичних ідеалів і цінностей, прищеплювати почуття відповідальності. Центральне місце при цьому відводиться сім'ї та школі, де отримує підготовку до життя переважна більшість дітей та молоді. Саме тут створені більш сприятливі умови для здійснення тривалого педагогічного впливу на молоде покоління в дусі сучасної естетичної парадигми.

Об'єкт дослідження становить процес естетичного виховання.

Предметом дослідження є загальні тенденції розвитку естетичного виховання та їх актуалізація у навчально-виховному процесі консерваторії.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. У зарубіжній та вітчизняній літературі досить поширеним є термін «освіта в галузі навколишнього середовища», що включає естетичне виховання. Її змістом є свідомий і планомірний неперервний процес оволодіння людиною знань про природне середовище протягом всього життя, метою якого є усвідомлення основних характеристик середовища життя, ставлення до природи, на основі чого людина прагне до збереження й покращення її з метою забезпечення існування людського роду нині і в майбутньому [1, с. 328].

За результатами аналізу наукових праць з проблем естетичного виховання [1-3], можна зробити висновок про те, що не існує прямої залежності між обсягом естетичних знань та формуванням відповідних рис особистості.

Однією з головних причин низької ефективності традиційної системи естетичного виховання, на наш погляд, є суперечність, що виникає між неусвідомленим, негативним, байдужим ставленням до світу природи, низьким рівнем естетичної вихованості та необхідністю бачення сучасних взаємовідносин між природою та людиною. Виникає завдання сформулювати вміння оцінювати і прогнозувати наслідки втручання людини в навколишнє природне середовище, здійснювати